

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У ВИМІРІ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Пріма Р. М.

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти
Волинського національного університету імені Лесі Українки
ORCID ID: 0000-0002-3278-1900
Web of Science Researcher ID: F-7640-2018

Потапчук Т. В.

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
ORCID ID: 0000-0003-1680-6976
Web of Science Researcher ID: AAE-6408-2022

Рославець Р. М.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики початкової освіти
Волинського національного університету імені Лесі Українки
ORCID ID: 0000-0003-4564-4208

У статті теоретично досліджено й проаналізовано деякі аспекти проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя у вимірі сучасних технологій, студійованих у науковому дискурсі у теоретико-практичній площині. У процесі підготовки публікації використано такі методи дослідження: теоретичні (аналіз педагогічної, психологічної літератури); інтерпретаційно-аналітичний метод, узагальнення. Відповідно до визначеної мети уточнено трактування ключового поняття «професійний розвиток», що має різну акцентуацію в науковому дискурсі. З'ясовано, що у психолого-педагогічній літературі професійний розвиток характеризується як зростання, становлення професійно значущих особистісних якостей і здібностей, професійних знань та умінь, активне якісне перетворення особистістю свого внутрішнього світу, що призводить до принципово нового його устрою та способу життєдіяльності – творчої самореалізації в професії. Поняття «професійний розвиток особистості» визначено як тривалий процес взаємодії особистості і професії, де розвиток особистості пов'язаний із розвитком індивідуально-психологічних особливостей фахівця і відбувається відповідно до оптимальних заходів щодо якісного виконання професійної діяльності. Відзначено, що професійний розвиток майбутніх педагогів необхідно розглядати, з одного боку, як процес освіти, з іншого – як результат сформованості особистісно-смыслового ставлення до професійної та соціальної взаємодії. У реаліях сучасного інформаційного суспільства актуалізовано роль інформатизації освіти, де застосування інформаційних технологій сприяє тому, щоб професійний розвиток майбутнього вчителя відповідав світовим стандартам. Виокремлено технології розвитку професійно-творчих здібностей, педагогічної креативності у професійному розвитку майбутнього вчителя як вирішального чинника його «просування» до вершин педагогічної майстерності.

Ключові слова: інформатизація освіти, інформаційні технології, майбутній учитель, професійний розвиток, сучасні технології, технології педагогічної креативності, технології розвитку професійно-творчих здібностей.

Prima R. M., Potapchuk T. V., Roslavets R. M. Professional development of the future teacher in the measurement of modern technologies

The article theoretically researched and analyzed some aspects of the problem of professional development of the future teacher in terms of modern technologies studied in the scientific discourse in the theoretical-practical plane. In the process of preparing the publication, the following research methods were used: theoretical (analysis of pedagogical and psychological literature); interpretative and analytical method, generalization. In accordance with the defined goal, the interpretation of the key concept "professional development", which has different emphasis in the scientific discourse, has been clarified. It has been found

that in the psychological and pedagogical literature, professional development is characterized as the growth, development of professionally significant personal qualities and abilities, professional knowledge and skills, the active qualitative transformation of the individual's inner world, which leads to a fundamentally new organization and way of life - creative self-realization in the profession. The concept of "professional development of the personality" is defined as a long process of interaction between the personality and the profession, where the development of the personality is connected with the development of the individual and psychological characteristics of the specialist and takes place in accordance with optimal measures for the quality performance of professional activities. It was noted that the professional development of future teachers should be considered, on the one hand, as a process of education, on the other - as a result of the formation of a personal and meaningful attitude to professional and social interaction. In the realities of the modern information society, the role of informatization of education is actualized, where the use of information technologies helps ensure that the professional development of the future teacher meets world standards. The technology for the development of professional and creative abilities, pedagogical creativity in the professional development of the future teacher is singled out as a decisive factor in his "advancement" to the heights of pedagogical mastery.

Key words: informatization of education, information technologies, future teacher, professional development, modern technologies, technologies of pedagogical creativity, technologies of development of professional and creative abilities.

Вступ. У сучасних реаліях інноваційних освітніх перетворень, пов'язаних із глобальною євроінтеграцією, розробкою та впровадженням Державних стандартів актуалізується необхідність нових соціальних відносин, за яких створюватимуться найбільш сприятливі умови професійного розвитку вчителя як активного суб'єкта освітнього процесу, що реалізує в педагогічній професії власний спосіб життєдіяльності, виробляє індивідуальну стратегію професійно-педагогічного мислення, інноваційної поведінки та поліфункційної професійної діяльності. Український соціум потребує мобільних, ініціативних, компетентних, конкурентноспроможних фахівців, які володіють культурою фахової комунікації, готовністю й здатністю до постійного самовдосконалення, до генерації власних науково-педагогічних інновацій, їх реалізації в освітній практиці. У площині означених векторів модернізаційних змін у сфері педагогічної освіти особливої значущості набуває технологізація професійного розвитку майбутнього педагога як практико орієнтованого підґрунтя його особистісного зростання та професійного вдосконалення.

Матеріали та методи. Проблема професійного розвитку особистості загалом різноаспектно студіюється у наукових дослідженнях як вітчизняних (Г. Балл, Н. Бідюк, Р. Гуревич, В. Моляко, Н. Мукан та ін.), так і зарубіжних учених (С. Балей, Д. Міллер, Й. Лінгарт

та ін.). Серед дослідників значний інтерес викликають питання професійної підготовки й становлення майбутнього педагога, формування особистості вчителя, опрацювання шляхів та етапів його професійного розвитку (Т. Дмитренко, О. Дубасенюк, Н. Кічук, Н. Ничкало, О. Савченко, С. Сисоєва та ін.). Метою статті є теоретичне дослідження й аналіз деяких аспектів проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя у вимірі сучасних технологій, студійованих у науковому дискурсі у теоретико-практичній площині. У процесі підготовки публікації використано такі *методи дослідження*: теоретичні (аналіз педагогічної, психологічної літератури); інтерпретаційно-аналітичний метод, узагальнення.

Результати. Відповідно до визначеної мети уважаємо за необхідне, передусім, внести уточнення щодо трактування ключового поняття «професійний розвиток», що має різну акцентуацію в науковому дискурсі. Так, в енциклопедії освіти професійний розвиток характеризується як процес формування суб'єкта професійної діяльності, під час якого особистість оволодіває системою професійно важливих якостей, до якої входять комунікативні, мотиваційні, характерологічні, рефлексивні, освітні, інтелектуальні, психофізіологічні властивості людини [1, с. 733]. За енциклопедичним словником поняття «професійний розвиток» визначається як процес підготовленості людини до певного виду тру-

дової діяльності, що включає в себе засвоєння ним необхідних трудових навичок та функцій, соціальних норм поведінки, системи моральних цінностей.

У психолого-педагогічній літературі професійний розвиток характеризується як зростання, становлення професійно значущих особистісних якостей і здібностей, професійних знань та умінь, активне якісне перетворення особистістю свого внутрішнього світу, що призводить до принципово нового його устрою та способу життєдіяльності – творчої самореалізації в професії [2].

Ми солідарні з позицією вчених (А. Міне-нок та ін.), згідно з якою поняття «професійний розвиток особистості» визначається як тривалий процес взаємодії особистості і професії, де розвиток особистості пов'язаний із розвитком індивідуально-психологічних особливостей фахівця і відбувається відповідно до оптимальних заходів щодо якісного виконання професійної діяльності.

Як слушно зауважує Г. Макарова, «професійний розвиток майбутніх педагогів необхідно розглядати, з одного боку, як процес освіти, з іншого – як результат сформованості особистісно-сислового ставлення до професійної та соціальної взаємодії», що є реальним «в умовах переходу на інноваційну освітню структуру системи педагогічної освіти». При цьому, зауважує авторка, «безперервність розвитку як процесу забезпечується через створення умов для гармонізації загального інтелектуального розвитку і спеціальної освіти, забезпечення стійкого інтересу до підвищення професійних знань, що створюють основу для формування внутрішньої потреби, яка не дозволяє переривати цей процес» [3, с.8-9].

Існує думка, що у професійному розвитку природне і суспільне, біологічне і соціальне є, передусім, передумовами, за яких людина сама вибудовує своє життя в професії. Відтак, у реаліях сучасного інформаційного суспільства актуалізується роль інформатизації освіти. Як доречно відзначає Р. Клопов, «нині процес інформатизації набуває актуальності на тлі світової тенденції інформатизації суспільства. Пріоритетність цього напрямку серед інших у суспільному житті незаперечна, оскільки в освітній сфері форму-

ються соціальні, психологічні, загальнокультурні та професійні передумови цього процесу в суспільстві» [4, с.73]. З таких позицій саме застосування інформаційних технологій сприяє тому, щоб професійний розвиток майбутнього вчителя відповідав світовим стандартам. При цьому ми виходимо з того, що *інформаційні технології* є найбільш ваговою складовою процесу використання інформаційних ресурсів суспільства. Нам імпонує думка вчених (Ю. Драгнев, Л. Заневська та ін.), що інформаційна технологія є процесом, що використовує сукупність засобів і методів збору, обробки й передачі даних (первинної інформації) для одержання інформації нової якості про стан об'єкта, процесу чи явища (інформаційного продукту).

Однак, як засвідчує практика роботи сучасної школи, вчитель повинен не лише адекватно відтворювати необхідну інформацію, але й володіти креативністю мислення, тобто вміти генерувати нові, оригінальні ідеї, знаходити нетрадиційні способи розв'язування проблемних педагогічних ситуацій і задач тощо, що, вочевидь, актуалізує роль *технології розвитку професійно-творчих здібностей, педагогічної креативності* у професійному розвитку майбутнього вчителя, вирішального чинника його «просування» до вершин педагогічної майстерності.

У цьому контексті вартує уваги технологія, розроблена О. Антоною, що впроваджується в освітній процес Житомирського державного університету імені Івана Франка й надає творчого характеру навчальній діяльності майбутніх учителів. За задумом авторки, «метою пропонованої технології є інтелектуальний, соціальний і духовний розвиток особистості майбутнього вчителя з урахуванням індивідуальних особливостей, стану здоров'я, потреб суспільства; виявлення та підтримка педагогічно обдарованої молоді; оптимальна реалізація цілісного розвивального впливу навчання, виховання та освіти на особистість майбутнього вчителя; розвиток та реалізація його творчих здібностей; стимулювання творчої роботи студентів та викладачів; максимальна мобілізація психічних ресурсів особистості, спрямована на інтенсивний саморозвиток...» [5, с.8].

Висновки. Отже, резюмуючи вище викладене є підстави розглядати професійний розвиток майбутнього вчителя в сучасних умовах як прагнення до виявлення, усвідомлення та вдосконалення своїх особистісних якостей, професійної самореалізації, орієнтованої на формування професійної гнучкості та мобільності, адаптування до мінливих умов і змісту професійної праці. Це індивідуально своєрідний, неповторний процес умілого внутрішнього стимулювання активності особистості в роботі над собою, спонування до власного розвитку і вдосконалення.

На тлі світової тенденції інформатизації суспільства актуалізується процес інформатизації освіти, застосування інформаційних технологій як рушія професійного розвитку майбутнього

вчителя, найбільш ваговою складовою процесу використання інформаційних ресурсів суспільства. Необхідність не лише адекватно відтворювати необхідну інформацію, але й володіти креативністю мислення, тобто вміти генерувати нові, оригінальні ідеї, знаходити нетрадиційні способи розв'язування проблемних педагогічних ситуацій і задач актуалізує роль технології розвитку професійно-творчих здібностей, педагогічної креативності у професійному розвитку майбутнього вчителя, що сприяють розвитку педагогічних обдарувань, творчого мислення майбутнього педагога, інтелектуалізації його особистості, спонукають до творчої самостійної пошуково-дослідницької діяльності. Це, власне, й визначає стратегічні орієнтири *подальших наукових розвідок.*

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер. 2008. 1040 с.
2. Зязюн І. А. Мета і характер розвитку особистості з точки зору альтернативних парадигм сучасної освіти. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Технології управління освітніми закладами». Полт. держ. пед. ун-т імені В.Г. Короленка. Полтава. 2011. С. 8–9.
3. Макарова Г.Г. Професійний розвиток майбутніх учителів: матеріали до організації навчально-пошукової роботи студентів ... Чернігів: ЧНПУ. 2013. 94 с.
4. Клопов Р. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій: теорія і практика [монографія]. Запоріжжя. 2010. 386 с.
5. Антонова О. Є. Технології розвитку професійно-творчих здібностей майбутніх учителів. Інноваційні технології підготовки майбутніх фахівців у системі неперервної освіти: зб. наук. праць. Житомир: вид-во ЖДУ ім. Івана Франка. 2012. С. 6–11.

References

1. Entsyclopedia of education (2008). [Encyclopedia of education] / Akad. ped. nauk Ukrainy; holovnyi red. V. H. Kremen. K. : Yurinkom Inter. 1040 s. [in Ukrainian]
2. Ziazun I. A. (2011). Meta i kharakter rozvytku osobystosti z tochyky zoru alternatyvnykh paradyhm suchasnoi osvity [The purpose and nature of personality development from the point of view of alternative paradigms of modern education]. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Tekhnolohii upravlinnia osvithnimy zakladamy». Polt. derzh. ped. un-t imeni V.H. Korolenka. Poltava. S. 8-9. [in Ukrainian]
3. Makarova H.H. (2013). Profesiyni rozvytok maibutnikh uchyteliv: materialy do orhanizatsii navchalno-poshukovoi roboty studentiv [Professional development of future teachers: materials for the organization of students' educational and research work] Chernihiv: ChNPU. 94 s. [in Ukrainian]
4. Klopov R. V. (2010). Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia i sportu iz zastosuvanniam informatsiinykh tekhnolohii: teoriia i praktyka [Professional training of future physical education and sports specialists using information technologies: theory and practice] [monohrafiia]. Zaporizhzhia. 386 s. [in Ukrainian]
5. Antonova O. Ye. (2012). Tekhnolohii rozvytku profesiino-tvorchykh zdibnostei maibutnikh uchyteliv [Technologies for the development of professional and creative abilities of future teachers]. Innovatsiini tekhnolohii pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv u systemi neperervnoi osvity: zb. nauk. prats. Zhytomyr: vyd-vo ZhDU im. Ivana Franka. S. 6-11. [in Ukrainian]